

Llengües, ni més ni menys que llengües

«Les llengües de signes són les més naturals per a un sord, que de petit les aprenen sense esforç exactament igual que els oïdors aprenem una llengua oral»

L'any 2013 Linda Lambrecht, una professora jubilada de Hawaii, va fer pública l'existència d'una llengua fins llavors no documentada. Ella la va anomenar llengua de signes hawaiana. William O'Grady, catedràtic del Departament de Lingüística de la Universitat de Hawaii, va declarar que era la primera vegada en vuitanta anys que es descobria una llengua als Estats Units. També va dir que potser seria l'última: semblava mentida que en un territori tan ben estudiat com aquell encara hi hagués llengües desconegudes.

El fet és molt simptomàtic, perquè la llengua descoberta és una llengua de signes, i fins fa relativament poc les llengües de signes han estat majoritàriament ignorades fins i tot pels lingüistes. Un exemple ben revelador: el primer punt de la famosa llista de trets que distingirien el llenguatge humà d'altres tipus de sistemes de comunicació que Charles Hockett va proposar l'any 1960 era: 'canal vocal-auditiu'. Hockett, eminent lingüista, en aquell moment no es va recordar que les llengües de signes no fan servir el so, sinó el gest o el tacte, i tanmateix són llengües humanes, és a dir, exemples concrets de llenguatge humà.

La lingüística, doncs, ja fa temps que se'n va adonar (però no tant, de fet) i ha rectificat unes quantes coses, començant per aquella llista, que ara ja incorpora els altres canals. També els poders públics han començat a tenir en compte les llengües de signes. Al principi, amb no gaire traça: l'any 1993 el parlament català aprova la resolució 163/IV, sobre la promoció i la difusió del coneixement del llenguatge de signes català. Llenguatge de signes català? Com si diguéssim: llenguatge oral alemany. Estrany, no?

Tanmateix, les coses milloren: de llenguatge a llengua i de resolució a rang estatutari. L'any 2006 s'aprova l'estatut d'autonomia de Catalunya, que inclou, a l'article sobre foment i difusió del català (el 50), l'obligació dels poders públics 'de garantir l'ús de la llengua de signes catalana i les condicions que permetin d'assolir la igualtat de les persones amb sordesa que optin per aquesta llengua, que ha d'ésser objecte d'ensenyament, protecció i respecte'. El mateix any també s'aprova l'estatut d'autonomia valencià, que també parla d'aquesta qüestió: 'La Generalitat garantirà l'ús de la llengua de signes pròpia de les persones sordes, que haurà de ser objecte d'ensenyament, protecció i respecte.'

Tanmateix... Us sona, això del respecte i la protecció? És allò que diu la constitució espanyola que 'La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección.' Si els governs català i valencià han d'entendre aquesta obligació de la mateixa manera que l'han entesa els successius governs espanyols, malament rai.

Per començar, a l'estatut valencià l'esment de les llengües de signes es fa a l'article 13, que tracta dels drets de les persones discapacitades, i no pas al sisè, que tracta del règim

lingüístic. Sí, és clar, considerem la sordesa una discapacitat. Però la gent sorda no té pas la més mínima discapacitat lingüística: la seva capacitat d'adquirir i usar una llengua de signes o unes quantes és absoluta. Per tant, no sembla lògic que la legislació sobre drets lingüístics aparegui a l'article sobre discapacitat. No hi apareix pas el dret d'habitatge, o de treball, o de la llibertat de pensament: perquè les persones discapacitades són exactament iguals que les altres pel que fa a viure en un lloc, tenir dret de treballar o de pensar com vulguin. Però situar les llengües de signes en l'àmbit de les discapacitats no és pas la millor manera de fer entendre que són llengües. Llengües i prou: ni més ni menys.

En fi. Almenys el reconeixement legal continua. L'any 2007 el parlament espanyol aprova la llei 'por la que se reconocen las lenguas de signos españolas y se regulan los medios de apoyo a la comunicación oral de las personas sordas, con discapacidad auditiva y sordociegas'. L'any 2010, el Parlament de Catalunya aprova la llei de la llengua de signes catalana. Sembla un pas important, però ja se sap, amb les lleis totes soles no es va gaire enlloc.

El cas és que les llengües de signes continuen ben poc visibles. I, ara que ha començat el nou curs escolar, sabem que la majoria dels nens sords no tindran accés a un bon currículum escolar que inclogui la llengua de signes. El nostre sistema educatiu aposta molt més pel sistema oralista (ja en vam parlar en [un altre article](#), que a vegades té molt bons resultats i a vegades no tant. Amb els perills que això comporta per al desenvolupament cognitiu de les criatures (també en vam parlar [aquí](#)). Cosa que no és gens sorprenent: el 90% dels nens sords tenen famílies oïdores, que volen molt legítimament poder-se comunicar amb ells. Si els nens són monolingües en una llengua de signes, els sembla que no ho podran fer. No tenen raó del tot: els oïdors (amb un esforç considerable, això sí; ja se sap, aprendre llengües ho exigeix) podem aprendre una llengua de signes. De fet, l'LSC és llengua inicial ('materna', com en solem dir) no solament d'una part de la comunitat sorda de Catalunya (una altra part considerable no hi ha pogut tenir accés): també dels nens que han nascut en un entorn familiar amb presència d'aquesta llengua. Perquè igual com un oïdor pot tenir fills sords, un sord pot tenir fills oïdors, que tanmateix adquiriran la llengua de signes del seu progenitor. O del seu germà. Hi ha hagut comunitats senceres que, per una alta incidència de la sordesa, feien servir llengües de signes, tant sords com oïdors.

Una llengua, ni més ni menys. Això vol dir, doncs, un tret cultural molt rellevant. La llengua (als catalanoparlants no ens ho ha pas d'explicar ningú) forma part de la nostra identitat col·lectiva, i sovint n'és un dels aspectes més importants. Jo no crec que una llengua configuri una 'visió del món' si això vol dir una manera d'entendre les coses específica i diferent dels altres (i en això, no tothom del GELA està d'acord amb mi). Però sí que crec que una llengua constitueix un tret identitari irrenunciable, que a més té l'avantatge de no ser gens excloent (tothom el pot adquirir, en alguna mesura, i no cal renunciar a cap altra per fer-ho). L'LSC també. Per tant, igual com ens enfadem amb tota la raó si algú ens pregunta, a vegades amb mala fe però a vegades amb autèntica i ingènua sorpresa, com és que ens entestem a parlar en català, una llengua que suposadament no ens serveix per a anar pel món, que suposadament ens aïlla, etcètera, etcètera, doncs és prou lògic de pensar que fem igual quan considerem que és absurd de fer servir una llengua de signes si és possible accedir a una llengua 'normal'. Curiosament, sol passar que qui se sorprèn que siguem tan tossuts

(catalanoparlants o signants) és monolingüe. En canvi, tots els usuaris d'LSC que conec (que no són gaires, és veritat, no puc pas dir que en sigui una mostra representativa) poden entendre's força bé amb una llengua oral.

Potser alguns pensaran: quina importància té la identitat cultural davant de coses molt més importants com poder-se comunicar amb la majoria (que som oïdors)? D'acord. És un altre dels arguments dels qui no entenen que calgui garantir la continuïtat de les 'llengües petites' quan n'hi ha de 'globals' a disposició. Diuen que creem problemes artificials, que no ens preocupen les autèntiques necessitats de la gent i coses per l'estil. Tanmateix, no costa gaire de veure que això només ens passa quan està en qüestió la llengua o la cultura dels altres: amb la pròpia és una altra cosa.

Així doncs, llengües de signes perquè són les més naturals per a una persona sorda, que de petit les aprèn sense esforç exactament igual que els oïdors aprenem una llengua oral; llengües de signes perquè garanteixen un desenvolupament ple i normal de la capacitat lingüística; i llengües de signes perquè constitueixen un tret cultural irrenunciable. I no exclouen l'aprenentatge de les orals (com parlar català no exclou el castellà, l'anglès o el xinès).

Ara ha tornat a començar l'escola, doncs. I com explica la pàgina web del Laboratori de Llengua de Signes Catalana de la Universitat Pompeu Fabra ([LSC Lab](#)), 'a Espanya, malgrat existir el sistema bilingüe des de fa aproximadament 20 anys, no hi ha encara cap currículum aprovat de les llengües de signes de l'Estat'. Mentrestant, continuen escampant-se idees negatives sobre les llengües de signes, com ara que perjudiquen l'alfabetització dels sords, quan 'no existeix cap evidència que el sistema bilingüe per a l'alumnat amb sordesa deixi de banda la llengua oral', segons els especialistes de l'LSC Lab. Com sempre, els monolingües (en aquest cas més aviat els monomodals, els que només sabem fer servir el canal oralo-auditiv) acusem els multilingües (multimodals) de tossuts i poc oberts al món.

Pere Comellas (Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades)